

A hortobágyi pásztorok festője, Bartus Csaba

A címválasztás némi magyarázatot igényel, mert Bartus Csaba nem a Hortobágy festője. Nem a tájat, nem a növény- és állatvilágot festi, hanem a Hortobágyon élő, dolgozó pásztorembereket, és a kezükre adott állatokat; szürkemarhákat, lovakat, juhokat, bivalyokat.

Amerika felfedezése generálta az igényt, a sokszorosító grafikai eljárások kidolgozása, tökéletesedése pedig megteremtette a lehetőséget, hogy a távoli földrészek egzotikus lakóit képekkel is megjelenítsék. A 15-17. században még nem képzőművészeti, hanem ismeretterjesztő céllal készültek az ilyen ábrázolások. A festők, grafikusok csak a 19. század elején kezdtek élénk művészeti érdeklődéssel fordulni az egzotikus népcsoportok felé. A lengyelek és oroszok, Nyikolaj Jegorovics Szvercskov (1817-1898) Julius Kossak (1824-1899) és fia, Wojciech Kossak (1856-1942), Jozef Brandt (1841-1915), Alfred von Wierusz Kowalski (1849-1915), Franz Roubaud (1856-1928) főleg a harcias, „vad” kozákokat, cserkeszeket ábrázolták előszeretettel.

A magyarok, közelebbről a magyar parasztság iránt érdeklődő külföldiek sorában az elsők között kell említenünk Théodore Valériót (1819-1879). Őt a francia kultuszminisztérium küldte Magyarországra és a déli határvidékre 1852-ben, hogy az ott élő népeket néprajzi hitelességgel megörökítse. Ugyanebbe a körbe kell sorolnunk August von Pettenkofent (1822-1889), aki 1853-tól rendszeresen járt Magyarországra, Szolnokon és környékén alkotott (nem tudott magyarul).

A 19. század elején a magyar művészek is felfedezték Magyarország egzotikus népcsoportjait. Elsősorban a cigányokat, az erdélyi románokat, a rácokat, a sokácokat, de a parasztokat, pásztorokat is.

Az egyik legkorábbi, néprajzi szempontból is forrásértékű munka Bikkessy-Heinbucher József (1767–1833) „A Magyar és Horváth Országi Leg Nevezetesebb Nemzeti Öltözetek Hazai Gyűjteménye (Béts, 1816)” című albuma.

A képzőművészet és a néprajztudomány különös találkozását képviseli Malonyay Dezső „A magyar nép művészete” című, 1907-től öt kötetben megjelent könyve, amelyben az 1904-től 25 művésszel közösen végzett néprajzi gyűjtőmunkáját foglalta össze. (Ebből a gyűjtésből és közlésből az Alföld – így a Hortobágy is – teljesen kimaradt.)

Hosszasan lehetne sorolni a magyar népeletet, azon belül is a pásztorokat megörökítő művészeket. A teljesség igénye nélkül, csak a legfontosabbak: Lotz Károly (1833–1904), Spányi Béla (1852–1914), id. Vastagh György (1834–1922) és fia, Vastagh Géza (1866–1919), Vágó Pál (1853–1928), Kubányi Lajos (1855–1912), Pataky László (1857–1912), Csók István (1865–1961), Garay Ákos (1866–1952), Koszkol Jenő (1868–1935), Juszkó Béla (1877–1969), Vezényi Elemér (1879–1967), Benyovszky István (1898–1969). A pásztorok ábrázolása terén különös jelentősége van Koszkol Jenő és Vezényi Elemér munkásságának, akik a Herman Ottó által 1907-ben a M. Kir. Mezőgazdasági Múzeumban megrendezett „Ősfoglalkozások” című kiállításához az illusztrációkat készítették. Itt ugyanis az ábrázolás hitelessége különösen nagy hangsúlyt kapott. (Vezényi Elemér az 1950-es években is festett képeket kiállítási illusztrációként a Magyar Mezőgazdasági Múzeum számára.)

Ebbe a sorba illeszkedik Bartus Csaba is. Annak ellenére is ide sorolnám, hogy nem képzett festőművész, „csak” autodidakta, de a téma iránti elkötelezettsége és különös érzékenysége beemeli a „nagyok” közé. A fentebb felsorolt művészek mind-egyikének életműve hatott Bartus Csaba fejlődésére, de egyiket sem lehet kiragadni olyan minőségben, hogy Bartus Csaba az ő követője lenne. A lengyel és orosz festők

1. Bartus Csaba munka közben | 2. A „Hortobágyi Körkép” vázlat részlete | 3. Kordás János csikós | 4. Hortobágyi csikós Juszkó Béla modorában | 5. Kiss János gulyás | 6. Id. Garai János csikós

témája csak annyiban áll közel Bartus Csabához, hogy ő is törekszik a lovak igényes és realista ábrázolására. Théodore Valério sok rajzot készített ugyan pásztorokról, de nála a pásztor nem kiemelt csoport, ugyanolyan egzotikum, mint a cigány vagy az oláh. August von Pettenkofen pedig egyáltalán nem festett pásztorokat.

Bartus Csaba pásztorábrázolásai leginkább Garay Ákos és Juszkó Béla irányvonalát követik. Szürkemarha-képeire vitathatatlanul nagy hatással volt Vastagh Géza művészete. Technikai szempontból érdekes

párhuzam fedezhető fel Rainerné Istvánffy Gabriella (1875–1964) stílusával, aki nagyon találékonyan és kifejezően használta a grafikával kombinált fedőfehéret. Bartus Csaba az ő alkotásainak ismerete nélkül, önállóan találta meg ezt a technikát, de nagyon hasonló módon használja. Ez az egyik kedvenc technikája.

Bartus Csaba 1969-ben született Egerben, de kömlői (Heves megye) illetőségű. Szülei agrárértelmiségiek voltak. Tanult szakmája szerint nyomdász (kéziszedő), hosszú ideig dolgozott is a szakmájában. A

festészet terén nagybátyja, Csáti Jónás volt a mestere, aki maga is autodidakta festő volt. Az ő irányítása mellett 1980-tól kezdett „rendesen” festeni. A kezdeti időszakban sok egri városképet festett. Érdeklődése 2000 után fordult a Hortobágy felé. Festményeit a hortobágyi nagy rendezvényeken árusítva megismerkedett a tájjal, és főként az ott élő, ott dolgozó pásztorokkal. Ezek az ismeretségek, barátságok új távlatokat nyitottak a művészetében. A pásztorokról készült portréit sajátossá, különlegessé teszi a közvetlen, személyes viszony az ábrázolt emberekkel. A portrékon, életképeken megjelenő nevezetes csikós, gulyás vagy juhász nem egy híres ember, vagy egy egzotikus arc, hanem egy személyes ismerős, egy jó barát. A képekről érezhető, hogy a festő ismeri a modell járását, sajátos mozdulatait, az arca fintorait, de még a kedvenc nótáját is. Bartus Csaba művészetében kiemelt helyet foglal el a magyar szürke szarvasmarha, azon belül is a magyar bika. Ez nem előzmények nélküli dolog, hiszen a magyar bika, mint a pusztai őserő jelképe, kedves témája volt Vastagh Gézának, Juszko Bélának, Vágó Pálnak és másoknak is. Bartus Csaba a saját stílusát keresve az ő képeiről is készített számtalan parafrázist különböző technikákkal.

Érdekes módon a lovak iránt sokkal kevésbé érdeklődik, mint a szürkemarkahák iránt. A magyar szürke fajtának majd minden nevezetesebb törzsbikáját ismeri a millenniumtól napjainkig. A legtöbbről festmény is készült. Lovakról – főleg csikóshátasokról – is készített portréértékű képet, de nem azzal a szándékkal, hogy a lovat megörökítse. A lá csak „mellékszereplő” a csikós mellett.

„Érezhető, hogy a festő ismeri a modell járását, sajátos mozdulatait, az arca fintorait, de még a kedvenc nótáját is”

Noha modelljeit közelről ismeri, legtöbbjükkel baráti viszonyban van, mégsem élő modell után dolgozik. Képeit jellemzően fénykép alapján készíti. Ezt a munkamódszert a „magas művészet” általában lekezelően értékeli, pedig Koszkol Jenő és Vezényi Elemér is Haranghy György fotói alapján

1. „Ha menni kell, hát menni kell” | 2. „Izmos” Tóth József juhász
3. „Gróf” Czinege János és bojtárja, Jamricska

készítette el tusrajzait a Herman Ottó által rendezett „Ősfoglalkozások” kiállításához. A pásztorok világa iránti vonzalom eredményeként Bartus Csaba elkészítette a magyar kártya hortobágyi változatát, amelyen a figurális alakokat (alsó, felső, király,ász) valódi, többségükben még ma is élő

pásztoremberekről mintázta meg. Hosszú ideje dédelgetett terve a „Hortobágyi Körkép” újbóli megfestése. Az ifj. Kovács János (1890–1957) által az 1930-as években festett eredeti, 100 × 7 méteres alkotás a második világháború alatt elpusztult. Bartus Csaba megfestette ennek a kicsinyített

(40 cm széles, 10 méter hosszú) és „aktualizált”, azaz 20-21. századi pásztorokkal kiegészített parafrázisát, de ezt csak vázlatnak tekinti a „nagy műhöz”.

A Magyar Mezőgazdasági Múzeumban 2014-ben megrendezett „A pásztorok világa – Tisztelet Herman Ottó emlékének” című időszak kiállításához kölcsönadott öt pásztorportrét, és három külön erre a kiállításra festett meg.

Kiállításai voltak Egerben, Hevesen, Kápolnán, Kömlőn, több budapesti helyszínen, illetve Szombathelyen. Munkái népszerűek, nem csak a közvetlenül érintettek körében. Kedveli mindenki, aki valamilyen módon vonzódik a Hortobágyhoz, a pásztorhagyományokhoz, az emblematikus magyar állatfajtákhoz.

Dr. Szöllőssy Gábor
nyugalmazott múzeumi főtanácsos

Ló- és lovassport, lótenyésztés, lótartás?

A Pegazus havilapban **választ talál** mindenre.

Válasszon kiadványainkból!

Lap neve	digitális lap ár/év	nyomtatott lap ár/év
Magyar Mezőgazdaság	18 000 Ft	25 740 Ft
Kertészet és Szőlészet	16 000 Ft	22 920 Ft
Kistermelők Lapja	3 525 Ft	5 100 Ft
Méhészet	3 725 Ft	5 340 Ft
Kertbarát Magazin	2 785 Ft	3 990 Ft
Kerti Kalendárium	2 840 Ft	4 100 Ft
Pegazus	5 800 Ft	8 340 Ft
Borászati Füzetek	-	8 400 Ft

Fizessen elő most!

www.magyarmezogazdasag.hu

elofizetes@magyarmezogazdasag.hu

+36-1-767-8262

az ország bármely postáján

